

UNIVERSITATEA
LUCIAN BLAGA
— DIN SIBIU —

Școala doctorală de Filologie și Istorie

Domeniul de doctorat: Istorie

TEZĂ DE DOCTORAT

ORGANIZAREA ȘI STRUCTURA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI DE PARTID LA NIVEL JUDEȚEAN ȘI INTERJUDEȚEAN (1948-1989)

Doctorand:
PAUL-FLORIN MARICA

Conducător de doctorat:
prof. univ. dr. habil. SORIN RADU

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Marica Paul-Florin

Organizarea și structura învățământului
de partid la nivel județean și
interjudețean (1948-1989)

-Rezumat-

Cuprins

Introducere

1. Învățământul de partid în România comunistă
 - 1.1. Învățământul de partid, școlile de partid și cadrele de partid. Delimitări conceptuale;
 - 1.2. Originile sovietice ale învățământului de partid (1917-1945);
 - 1.3. Partidul-stat și învățământul de partid în România comunistă;
2. Formele și conținutul învățământului de partid
 - 2.1. Formele învățământului de partid;
 - 2.2. Conținutul ideologic și științific al învățământului de partid;
 - 2.3. Conținutul învățământului și programul școlilor medii de partid;
3. Organizarea și structura învățământului de partid la nivel județean și interjudețean
 - 3.1. Structurile coordonatoare centrale și locale ale școlilor județene de cadre;
 - 3.2. Rețeaua școlilor de partid județene și interjudețene;
4. Organizarea și funcționarea internă a școlilor județene de cadre
 - 4.1. Conducerea școlilor medii de partid și colectivele lor pedagogice;
 - 4.2. Recrutarea elevilor;
 - 4.3. Activitățile elevilor;
 - 4.3.1. Activitatea practică;
 - 4.3.2. Activitatea culturală și sportivă;
 - 4.4. Examenul de absolvire și închiderea cursurilor;
 - 4.5. Repartizarea elevilor;

Concluzii

INTRODUCERE

Keywords: communism, soviet model, Romanian Communist Party, cadres, party teaching system, party training, party schools, Party-State, propaganda.

Instaurarea regimurilor comuniste în Europa de est, aflată sub influența URSS după încheierea celui de-al doilea război mondial, a însemnat impunerea așa numitului *model sovietic* care presupunea în primul rând realizarea unei sinteze forțate și artificiale între partidele comuniste și statele încă insuficient de modernizate din această parte a continentului aflată între Germania de vest și URSS.

Modelul sovietic reprezenta, în opinia istoricului Ben Fowkes, efortul de a imita, până la uniformizarea totală a țărilor din Blocul Estic, a exemplului Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste (URSS) în aproape toate domeniile politice, economice, sociale și culturale. Absența statului de drept, controlul total al statului asupra economiei și consolidarea unei noi elite sunt, în opinia sa, caracteristicile esențiale ale acestui model de societate.¹

Prin *Blocul Estic sau Blocul Sovietic* înțelegem structura suprastatală formată din Uniunea Sovietică și țările din Europa Centrală și de Est aflate sub sfera ei de influență, Germania de est, Cehoslovacia, Polonia, Ungaria, România și Bulgaria. Toate aceste state erau concomitent membre ale Pactului de la Varșovia și ale Consiliului de ajutor economic reciproc (CAER), ceea ce garanta supremația sovietică asupra lor, deoarece aceste alianțe asigurau dependența politică și economică față de Kremlin.²

Regimurile Partidului-Stat s-au instaurat treptat, prin copierea cât mai fidelă a modelului sovietic de guvernare de către elitele comuniste din fiecare țară a Blocului estic, adică prin distrugerea vechilor elite și a instituțiilor tradiționale și prin construirea unor noi prin intermediul a trei elemente fundamentale: *construcția de partid, politica de cadre și învățământul de partid*.

Între toate cele trei elemente fundamentale exista o strânsă corelație, *construcția de partid, politica de cadre și învățământul de partid* gravitând în jurul proiectului central al tuturor regimurilor comuniste: construirea socialismului.

Învățământul de partid era un instrument prin care Partidul-Stat se construia pe sine însuși și își crea propria sa rezervă de cadre. Construcția de partid era în același timp și obiect și subiect al învățământului de partid, această activitate, prin care se realiza sinteza dintre partidele comuniste și stat, cuprinzând și politica de cadre (recrutarea, creșterea și repartizarea cadrelor) și fiind, în același timp, subiect de studiu în școlile și cursurile de partid.

Transformarea radicală a societății după modelul sovietic, industrializarea, colectivizarea agriculturii și revoluția culturală necesitau cadre devotate cauzei, cu „origine

¹ Ben Fowkes, *The Rise and Fall of Communism in Eastern Europe*, Second Edition, Macmillan Press Ltd, London, 1995, p. 52-56.

² Jean François Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Polirom, Iași, 1998, p. 76-80.

socială sănătoasă”, cu dosar bun dar și cu o pregătire politico-ideologică și profesională superioară. Pentru a obține acest lucru, partidele comuniste din Blocul Estic, inclusiv România, trebuiau să-și stabilească clar cele trei elemente sistemice puternic interconectate: construcția de partid, politica de cadre și învățământul de partid.

Stadiul actual al cercetărilor și istoriografia temei

Studierea sistemelor de pregătire a cadrelor partidelor comuniste din Blocul Estic a constituit o preocupare pentru cercetarea politologică, sociologică și istoriografică internațională încă din anii '50 și '60. Acesta se axează preponderent pe problematica elitelor comuniste de la nivelurile superioare și a școlilor de partid centrale din Uniunea Sovietică și din alte țări socialiste, sistemul de educație politico-ideologică pentru adulți, studii de caz asupra școlilor de cadre centrale și locale, traiectoriile cadrelor din eşaloanele inferioare din aceste țări ocupând un rol periferic în sfera acestor preocupări. Totuși metodele de cercetare ale specialiștilor străini sunt interesante pentru demersul de față, deoarece nu se opresc doar al studierea arhivei, ci și a conținutului materialelor didactice folosite în predarea în școlile de cadre (manuale, cursuri, caiete de seminar), precum și a altor surse istorice scrise: gazetele editate de școlile de cadre și ziarele comuniste locale; broșuri, manifeste, alte materiale de propagandă. Analiza jurnalelor, a autobiografiilor, scrisorilor, a memorialisticii generate de către elevii și lectorii școlilor de cadre constituie și ea o parte importantă a metodologiei de cercetare utilizată de aceștia.

Literatura de specialitate din România fiind ocupată cu precădere cu studierea represiunii comuniste, nu a acordat nici ea până acum o atenție deosebită acestui subiect. Cu toate acestea există un număr de lucrări, studii și articole științifice, care aduc o contribuție importantă, dar încă într-un stadiu de început, la dezvoltarea acestei problematice a cărei rezolvare, chiar și parțială, este esențială pentru pătrunderea cât mai adâncă în structura internă a regimurilor comuniste.

Subiectul acestei lucrări este organizarea și structura învățământului de partid din România, la nivel județean și interjudețean dintre anii 1948-1989, adică analiza organizatorică internă și externă a rețelei de școli județene și interjudețene de cadre ale PCR în contextul legăturii strânse a acestui sistem de pregătire a cadrelor cu evoluția politică a regimului comunist în general, cu politica de cadre și construcția de partid în particular și, nu în ultimul rând, cu ceea ce comuniștii numeau edificarea socialismului.

Școlile de cadre ale PCR, ca instituții centrale ale învățământului de partid, erau organizate de Partidul-Stat atât la nivel central, la București, cât și în provincii, la fiecare etaj administrativ (județean, apoi regional și raional între anii 1950-1968, municipal, orașenesc și chiar rural).

Așa cum arată și sociologul Mihai Dinu Gheorghiu, o altă funcție a învățământului de partid, și a școlilor de cadre (cadres schools) în special, era și de a elabora și reinterpretă permanent ideologia marxist-leninistă, nu doar de a o preda celor care aveau să studieze în aceste instituții. Cercetătorii și profesorii din instituțiile de învățământ de partid redactau principalele documente ale partidului, rapoarte și directive ale congreselor precum și

discursurile liderilor de partid care ulterior deveneau materiale de studiu pentru cursanții școlilor de partid³.

Școlile interjudețene de partid, adică școlile de cadre de la nivel județean și interjudețean, constituie subiectul acestei lucrări deoarece noi considerăm că aceste instituții, politice și școlare în același timp, au avut un rol important în formarea elitelor comuniste de toate nivelele, dar cu precădere a celor din eșaloanele doi și trei ale PCR. Absolvirea unei școli de partid îl ajuta pe viitorul activist să-și îmbunătățească dosarul de cadre, ceea ce constituia un factor esențial în avansarea sa în ierarhia Partidului-Stat, sau cel puțin îi asigura stabilitatea în funcția deținută înainte de intrarea în școală.

De asemenea, am ales acest subiect considerând că învățământul de partid reprezenta un fundament pentru construcția de partid și pentru reușita politicii de cadre, ceea ce este foarte important pentru înțelegerea apariției și a evoluției în timp a Partidului-Stat și a tuturor elitelor comuniste din România postbelică (1945-1989).

Studierea sistemului de formare a elitelor comuniste din toate eșaloanele și de reproducție a structurii sociale a României după model sovietic trebuie să aibă ca punct de pornire înțelegerea rolului învățământului de partid în procesul complex al fuziunii dintre partid și stat în apariția și evoluția istorică a Partidului-Stat unde trebuie analizată nu doar influența partidului asupra instituțiilor statului prin care acesta din urmă a fost transformat într-un instrument al dominației PCR asupra societății românești, ci și influența statului asupra partidului și a evoluției sale în timp.

Pentru atingerea scopului central al temei, acest demers trebuie să plece de la studierea organizării și structurii învățământului de partid la nivel județean și interjudețean, fără de care se poate înțelege corect geneza elitelor comuniste din eșaloanele inferioare și a birocrăției de partid și de stat.

Realizarea acestui demers se bazează pe îmbinarea metodei calitative cu cea cantitativă acolo unde se impune, adică în cercetarea de arhivă (arhivele centrale și județene), cercetarea presei epocii, a materialelor de propagandă, a lucrărilor, materialelor etc., studiate în școlile de cadre, analiza de discurs și studierea istoriografiei internaționale și române și prin încercarea unei evaluări cantitative a cursanților școlilor de cadre de partid interjudețene .

Cercetarea de arhivă reprezintă fundamentul acestui proiect, având în vedere în special analiza următoarelor fonduri arhivistice: Arhiva Comitetului Central al Partidului Comunist din România, Fond "Comitetul Central al Partidului Comunist din România" – Secția Cadre, Cancelarie, Secția Organizatorică, Secția Propagandă și Agitație, și Fondurile arhivistice ale școlilor de partid județene și interjudețene din cadrul Serviciilor Județene ale Arhivelor Naționale ale României (ANR).

Al doilea element al lucrării de față îl constituie analiza critică a conținuturilor, a materialelor didactice predate la școlile de cadre, a materialelor propagandistice publicate, gazetele editate de ziarele comuniste județene, broșuri, manifeste, și a altor materiale de studiu. Abordarea subiectului din perspectiva istorică și sociologică urmărind să surprindă perspectiva celor care au coordonat administrativ și politic procesul de organizare a învățământului în aceste instituții, va presupune, pe de o parte, o dimensiune diacronică a modului în care școlile de cadre s-au dezvoltat în timp și o altă dimensiune sincronică, vizând analize comparative între aceste instituții. Din punct de vedere al metodologiei de lucru, pe direcția cercetării rapoartelor și a notelor informative întocmite de directorii școlilor, am citat

³ Mihai Dinu Gheorghiu, *Intellectualii în câmpul puterii. Morfologii și traiectorii sociale*, Iași, Polirom, 2007, p. 70.

exact așa cum au fost ele scrise, cu greșeli gramaticale și ortografice pentru a arăta nivelul de educație și cultură al acestora.

CONȚINUT

Structura prezentei lucrări cuprinde patru capitole, care analizează fenomenul învățământului de partid de la general la particular, folosind deopotrivă o metodă diacronică cât și sincronică de prezentare a informațiilor. Fiecare capitol tratează separat, pe subcapitole, tematicile ordonate după gradul de generalitate dar și conform legăturilor existente între diferitele laturi ale subiectelor tratate.

Primul capitol începe cu delimitarea conceptelor de „învățământ de partid”, „educație de partid”, „cadre”, „școală de partid”, definind acești termeni pornind de la literatura de specialitate dar și de la definițiile date de lucrările propagandistice din perioada comunistă, făcând o sinteză între acestea. Urmează apoi o scurtă istorie a originilor sovietice ale învățământului de partid punctând cele mai relevante momente ale apariției și dezvoltării acestui sistem de pregătire politică și ideologică. În partea de final a capitolului întâi am urmărit apoi evoluția paralelă a Partidului-Stat și a învățământului de partid în România comunistă, încercând să stabilim o legătură între cele două sisteme care se condiționau reciproc coroborând informațiile oferite de istoriografia existentă cu cele obținute din sursele de arhivă și din materialele de propagandă, presa și periodicele vremii.

După 1945 au fost create școli de partid în toate țările Blocului Estic după modelul celor din URSS, atât în ceea ce privește funcția lor de corp auxiliar al partidelor comuniste cât și în durata studiilor și curriculum. În anii '50 modelul inițial a fost respectat fidel în toate țările socialiste dar în deceniile următoare s-au realizat o serie de reorganizări, însă, fără ca istoria școlilor de partid din țările socialiste est-europene să nu prezinte anumite similitudini.⁴

Istoria învățământului de partid este strâns legată de evoluția în timp a Partidului-Stat, relație care definea și esența funcției sale. La rândul ei, această relație era determinantă în raport cu structura organizatorică și conținutul întregului sistem de pregătire și perfecționare a cadrelor și în special a laturii sale centrale - școala de partid.

Din punctul de vedere al structurii organizatorice învățământul de partid poate fi poziționat între învățământul de stat civil și învățământul militar, deoarece întâlnim în acest sistem de educație politico-ideologică a cadrelor și a masei membrilor de partid elemente structurale din fiecare din celelalte două forme concurente.

Rețeaua de școli și cursuri de partid a fost creată și s-a dezvoltat atât pe baza hotărârilor și instrucțiunilor CC al PMR/PCR cât și a hotărârilor comitetelor regionale/județene, acestea din urmă având obligația să aplice directivele de la centru, ținând cont de specificul regiunii sau județului, de nevoile muncii de partid locale, de baza materială disponibilă și nu în ultimul rând, de cantitatea și calitatea colectivelor pedagogice (lectori, propagandiști, asistenți, dar și cadre didactice din învățământul de stat) de care dispunea regiunea pentru învățământul de partid.

Cel de-al doilea capitol analizează formele și conținutul învățământului de partid, pornind de la considerentul că este necesar să înțelegem mai întâi transformările petrecute în forma și în conținutul acestui tip special de pregătire a cadrelor pentru a putea înțelege cum și de ce s-au produs schimbările structurale și organizatorice în școlile județene și interjudețene de partid. Necesitatea de a analiza mai întâi formele și conținutul învățământului de partid și a

⁴*Ibidem*, p. 83.

curriculei școlilor județene, raionale, regionale și interjudețene de cadre și abia apoi a structurii și organizării externe și interne a acestora decurge din faptul că în orice formă de învățământ conținutul determină structura, organizarea și funcționarea internă a oricărei instituții de învățământ de toate gradele, fie ele din învățământul public, militar sau de partid. Desigur că, așa cum am mai arătat, nu doar conținutul a determinat evoluția organizatorică a învățământului de partid, dar el a reprezentat factorul prim și esența ideologică a acestuia.

Un alt motiv este acela că, în cercetarea mea am observat în toate sursele studiate (arhivă, presă, lucrări de propagandă etc.) o preocupare foarte mare, aproape obsesivă, din partea liderilor comuniști pentru conținutul învățământului de partid, pentru „puritatea sa ideologică și politică” (așa cum se exprimau aceștia). După cum vom vedea în acest capitol, această „puritate ideologică” se va modifica în funcție de schimbarea „liniei partidului”, a metodei și tacticii sale, adică de noua sa politică și de transformările intervenite în diversele etape ale regimului comunist din România.

Treptat conținutul s-a îmbogățit cu discipline și subiecte noi, motivându-se nevoia pregătirii „mai temeinice” a cadrelor pe parcursul edificării societății socialiste în România, al industrializării și transformării socialiste a agriculturii (adică a procesului de colectivizare, tehnicizare și automatizare a agriculturii). Progresul tehnologic și științific din a doua jumătate a secolului al XX-lea, deși mai puțin dinamic decât în alte țări, a generat și în România profunde metamorfoze în activitățile economice și de producție cât și în plan socio-profesional, fapt ce a pus conducerea de partid în fața unor noi probleme de natură obiectivă, de rezolvarea cărora (sub orice formă) depindea supraviețuirea regimului. Această rezolvare necesita, în concepția lui Nicolae Ceaușescu, o mai bună pregătire, atât politico-ideologică cât și de specialitate, a activiștilor de partid și a cadrelor de conducere din întreprinderi.

Îmbogățirea conținutului învățământului și a programei școlilor de partid a atras după sine nevoia de reorganizare a formelor învățământului de partid și de reprofilare a acestor instituții școlare speciale încă din anii '60, iar în anii '70 și '80, a crescut și mai mult preocuparea liderilor comuniști pentru conținut, adoptându-se în aceste decenii o serie de modificări și adaptări, nu doar a ideologiei și propagandei de partid dar, evident, și în sfera conținutului învățământului de partid, conform indicațiilor lui Nicolae Ceaușescu dar și cu realitățile contemporane. Influențele naționaliste dar și străine, precum și îndepărtarea de Moscova au dus la crearea unui marxism-leninism autohton (diferit de cel sovietic) ce constituia un eclecticism ideologic care s-a îndepărtat foarte mult de marxismul clasic, în numele unei așa zise „aplicări creatoare”, a tezelor lui Marx, Engels și Lenin. Un detaliu edificator este că operele lui Marx nu s-au mai reeditat în România încă din anii '70, în deceniul următor având prioritate doar „operele” lui Nicolae Ceaușescu. Prin aceasta nu doresc să insinuez că dacă s-ar fi respectat exact marxismul clasic, regimul ar fi avut evoluții pozitive, ci doar să arăt că acest conținut al învățământului a avut o evoluție cu specific autohton, ceea ce a determinat și schimbările din organizarea și structura școlilor de partid și a învățământului de partid în ansamblu.

Capitolul al treilea examinează structurile centrale și locale responsabile cu organizarea și coordonarea școlilor de partid și evoluția sinuoasă a rețelei formate din aceste școli încercând să stabilească și cauzele acestor schimbări destul de fluctuante în modificările funcției acestor școli și a curriculei/programei de studiu. Structurile coordonatoare centrale și locale ale rețelei de școli medii de partid, precum și rețeaua în sine și relația dintre ele constituie primul subiect specific al acestei lucrări, urmat fiind de problematica organizării și funcționării interne a acestor școli analizată în capitolul al IV-lea.

Atât structurile coordonatoare cât și rețeaua de școli de partid au suferit și ele de-a lungul timpului transformări și reorganizări din toate punctele de vedere, adică și

organizatoric și funcțional. S-au reorganizat secțiile și sectoarele și s-au schimbat conducerile lor, s-au dat noi sarcini și noi funcții structurilor diriguitoare, s-a mărit sau s-a redus numărul de școli, în conformitate cu necesitățile de școlarizare a cadrelor de partid sau de reprofilarea acestora din urmă, de schimbarea funcției lor sau pur și simplu la dorința liderilor comuniști și a indicațiilor lui Nicolae Ceaușescu, după 1965.

Ultimul capitol se concentrează pe organizarea și funcționarea internă a școlilor județene și interjudețene de partid, analizând pe rând structura și componența conducerii și a corpului didactic al acestor instituții, regulile, criteriile și modul de recrutare a elevilor, activitățile andragogice, practice și cultural-sportive desfășurate în cadrul acestor instituții, examinarea și repartizarea absolvenților conform politicii de cadre a Partidului, care a avut și ea o evoluție sincronică cu cea a întregului regim.

Organizarea și funcționarea internă a școlilor județene de partid se făceau, cel puțin teoretic, pe baza hotărârilor și a instrucțiunilor CC până în anul 1971, când acestea au trecut sub coordonarea Academiei „Ștefan Gheorghiu” de pe lângă Secretariatul General al Partidului, adică direct în subordinea lui Nicolae Ceaușescu, care dădea indicații sau căruia i se cereau mereu aprobări scrise cu privire la organizarea învățământului de partid.

Revizuirile din zona conținutului învățământului de partid, schimbările de funcție și reprofilările școlilor județene de cadre au reprezentat cauzele fundamentale ale evoluției și s-au răsfrânt și asupra organizării acestor instituții de pregătire politică și teoretică. Modificarea curriculei școlare (programei școlare, cum se spunea în epocă) și a conținutului învățământului de partid a determinat reorganizarea școlilor pe noi catedre și a necesitat angajarea unor cadre didactice cu un nivel de studii mai elevat (ceea ce a ridicat și nivelul de predare și calitatea învățământului). Progresul științific și tehnologic și preocuparea mereu crescândă pentru școlile de partid a liderilor partidului, au determinat achiziționarea și dotarea lor cu materiale didactice și echipamente mai moderne, dar și la îmbunătățirea localurilor școlilor și a întreținerii elevilor. Cele mai mari investiții s-au făcut în special în cazul Academiei „Ștefan Gheorghiu”, care după 1974 a beneficiat de un sediu nou, ultramodern (pentru vremurile acelea) dar și în cazul școlilor interjudețene de partid, care în deceniile '70 și '80 funcționau ca niște filiale locale ale Academiei.

Organizarea și funcționarea școlilor medii de partid nu a fost niciodată perfectă, mai ales în primii ani. Se raportau mereu lipsuri, abateri de la regulamente, înscrieri fictive (pentru ca directorii școlilor să poată raporta că a fost respectat planul de recrutare al noilor elevi), probleme birocratice, nepotisme, conflicte între elevi sau între „profesori”, neglijență față de bunurile școlilor, alcoolism, absenteism, etc. Aceasta nu înseamnă că școlile nu funcționau deloc și că nu-și atingeau scopul – să pregătească activiști de partid pentru obținerea unui grad politic mai mare- dar și pentru a dobândi mai multe cunoștințe de cultură generală sau de specialitate - și că, la fel ca în orice sistem de învățământ, mai existau și probleme și abateri.

Lipsa accesului la arhivele fostei Academii „Ștefan Gheorghiu” nu mi-a permis să urmăresc dinamica exactă a organizării și funcționării școlilor interjudețene de partid, dar din puținele surse disponibile se poate afirma că acestea s-au specializat pe discipline și că au fost mai bine dotate din punct de vedere al echipamentului localurilor și a materialelor didactice și tehnologiilor utilizate în procesul didactic.

Concluzii

Crearea Partidului-Stat, accentuarea treptată a controlului partidului asupra statului și îmbinarea celor două entități până la omogenizare era dezideratul și tendința generală a regimului comunist din România. În cadrul acestui proces complex statul a forțat partidul să se reorganizeze, să devină dintr-un partid de cadre un partid de masă pentru a putea cuprinde întregul aparat de stat și administrativ, organizațiile de masă, sindicatul și treptat întreaga populație activă a țării.

Un instrument fundamental în realizarea acestei „împletiri” a Partidului cu statul a fost și sistemul învățământului de partid, prin posibilitățile pe care le oferea acesta în verificarea, pregătirea, specializarea și repartizarea cadrelor conform liniei partidului, a voinței centrelor sale de conducere.

Alături de construcția de partid și politica de cadre, învățământul de partid a contribuit decisiv la realizarea sintezei dintre partid și stat prin crearea rezervei de cadre necesare implementării proiectelor comuniste și pentru funcționarea acestui colos instituțional denumit generic Partidul-Stat.

Hotărâri și instrucțiuni cu privire la organizarea învățământului de partid erau adoptate anual (uneori chiar mai des) pentru a încerca să îmbunătățească acest sistem de pregătire politico-ideologică, să elimine birocratismul și lipsa de interes a elevilor și a structurilor de partid însărcinate cu pregătirea și controlul bunei desfășurări a acestuia dar și pentru a adapta acest sistem la necesitățile imediate ale partidului. Confruntat an de an cu lipsuri sau cu sarcini noi, învățământul de partid era supus permanent ajustărilor și restructurărilor. Anual se stabilea ce cadre vor fi selectate pentru rețeaua de școli și cursuri de partid și ce programă urma să fie studiată de acestea.

Consider că viteza prea mare cu care se realizau diversele schimbări în organizarea și conținutul învățământului de partid era mai mult contraproductivă. Deși era normal pentru un învățământ de nișă să țină pasul cu transformările rapide din sfera politico-economică, această dinamică prea rapidă a viciat calitatea actului educațional. Desigur, aceasta nu înseamnă că învățământul de partid nu a avut și rezultatele scontate, contribuția acestui sistem de învățământ la formarea elitelor comuniste fiind foarte importantă.

Formele și conținutul învățământului de partid au suferit diverse transformări între anii 1945 -1989, de la un număr mare de școli, dar cu un conținut relativ similar, la un număr mai restrâns dar cu un conținut mai variat și împărțit pe specializări începând cu anul 1971. După inflația de școli județene de partid dintre anii 1945-1953, rețeaua s-a redus treptat la 10 și apoi la cinci (în 1965) și apoi chiar patru școli regionale/interjudețene din cauza reducerii necesităților de școlarizare a cadrelor. Din anul 1971 până în anul 1989 numărul școlilor interjudețene de partid se stabilizează la 10 astfel de instituții de învățământ. Împreună cu Academia „Ștefan Gheorghiu”, aceste școli făceau parte în această etapă dintr-un sistem mai larg de pregătire nu doar a cadrelor de partid, ci și de stat și din economie.

Școlile centrale de partid din România comunistă au avut o evoluție structurală și de conținut strâns legată de schimbările politice, social-economice și doctrinare prin care a trecut societatea românească în perioada 1945-1989. Dacă inițial aceste instituții de învățământ trebuiau să realizeze o „alfabetizare politică”⁵ a activiștilor de partid, ulterior, după obținerea recunoașterii academice a Școlii „Ștefan Gheorghiu” în 1966, înăsprirea criteriilor de selecție a studenților cât și modificările de programa școlară, sistemul de pregătire și perfecționare a cadrelor de partid a devenit o formă hibrid, de partid și de stat. Totodată Academia „Ștefan Gheorghiu” a fost și un concurent al altor instituții superioare din învățământul de stat. Monopolul asupra științelor sociale și a pregătirii jurnalistice pe care l-a obținut la sfârșitul anilor '70 i-a asigurat, de asemenea, un rol central în sistemul de recrutare și formare a elitelor românești și nu doar a celor din activul de partid.

În urma cercetărilor am ajuns la concluzia că nu tot învățământul de partid în ansamblul său a devenit o alternativă la învățământul public, ci doar anumite forme ale sale-

⁵Gabriel Asandului, *Învățământul de partid în România comunistă. ...*, p. 203.

Academia Ștefan Gheorghiu și școlile medii de partid. De asemenea, tot ca o ipoteză de lucru, trebuie să afirm că, așa cum arăta și limbajul epocii, aceste instituții nu făceau parte propriu-zis din învățământul de partid ci din sistemul pregătirii și perfecționării cadrelor, o formă de educație intermediară între cele două sisteme de învățământ, de stat și de partid.

În ceea ce privește conținutul învățământului din aceste școli și cursuri județene și interjudețene putem observa o evoluție de la o programă pur ideologică-stalinistă în anii '50, la o creștere a calității acesteia în anii '60 și '70, urmată de o depreciere în ultimul deceniu al regimului comunist. Îmbunătățirea menționată consta în includerea în conținutul învățământului de partid a unor tematici legate de probleme economice generale și de specialitate (industrie, agricultură etc.), cunoștințe de cultură generală și chiar estetică și filosofie occidentală.

Structurile Partidului-Stat responsabile de coordonarea rețelei școlilor de partid au fost și ele restructurate sau pur și simplu schimbate cu altele, din motive organizatorice și funcționale. Acest lucru s-a datorat atât schimbărilor din zona politicii de cadre și a construcției de partid, cât și din cauza evoluției sinuoase a rețelei de școli de cadre, determinată la rândul ei de cauze interne, ca fluctuația necesităților de școlarizare a cadrelor, și de evoluțiile politice și social-economice ale României comuniste, dar și a unor cauze externe legate de transformările din domeniul învățământului de partid din URSS și din alte țări socialiste.

Despre organizarea și funcționarea internă se poate spune în primul rând că nu a fost niciodată perfectă, cu precădere în primele decenii, când sistemul de pregătire a cadrelor se confrunta cu diferite lipsuri, superficialitate din partea unor elevi, dar și a așa ziselor „cadre didactice”, birocrațism, nepotism, conflicte interne, alcoolism și absentism.

Cu toate aceste probleme organizatorice și de disciplină, pregătirea cadrelor s-a putut realiza în condiții suficient de bune și cu rezultate satisfăcătoare pentru conducerea partidului. Dar odată cu creșterea exigențelor dar și a preocupărilor pentru conținutul învățământului și a curriculei școlilor de cadre care a suferit de-a lungul timpului diverse revizui și adăugiri în funcție de schimbarea liniei ideologice, dar și a progresului științei și tehnicii, au determinat modernizarea echipamentelor, îmbunătățirea localurilor școlilor, redactarea mai îngrijită a materialelor didactice și, nu în ultimul rând, la angajarea în componența colectivelor pedagogice a unor cadre didactice cu o pregătire superioară.

Un moment important pentru organizarea și structura învățământului județean și interjudețean de partid a fost crearea unui sistem unitar de pregătire și perfecționare a cadrelor de partid, de stat și din economie compus din Academia „Ștefan Gheorghiu” și școlile interjudețene de partid pentru „formarea de cadre de conducere” nu doar pentru cei cu funcții în organele de partid sau de stat, ci și pentru conducătorii întreprinderilor și cooperativelor. Dacă până atunci aceste școli de partid erau în grija și sub controlul comitetelor regionale sau județene de partid, după această restructurare ele au fost trecute sub directa îndrumare a Academiei „Ștefan Gheorghiu” de pe lângă CC al PCR, aceste școli interjudețene devenind niște forme locale ale Academiei „Ștefan Gheorghiu”. De aceea am considerat că atunci Academia „Ștefan Gheorghiu” și cele 10 școli interjudețene de partid au devenit un sistem hibrid de învățământ de partid și de stat, denumit oficial „Sistemul unitar de pregătire și perfecționare a cadrelor de partid, de stat și din economie”.

Repartizarea absolvenților școlilor de partid, o altă temă importantă pentru această teză, se făcea conform unor criterii stabilite de conducerea Partidului, exigențe care au crescut până la sfârșitul anilor '70, când se revine la principiile de promovare din anii '50. În lipsa unor surse de documentare suficiente, prezenta tăză poate doar să propună ca ipoteză de lucru idea conform căreia în general absolvenții școlilor de partid se întorceau în organizațiile de partid

sau de în funcțiile de stat pe posturi mai înalte, dar unele cadre se întorceau la pozițiile deținute înainte, sau erau retrogradate, în funcție de recomandările din dosarul de absolvire, dar și din alte cauze.

Promovarea cadrelor a fost în general viciată de trei probleme cu efecte negative pentru structura Partidului-stat, ca: birocratismul, formalismul și subiectivismul. În ciuda indicațiilor de la CC sau chiar de la Ceaușescu, aceste probleme nu au fost niciodată complet eradicate, iar după numirea Elenei Ceaușescu la șefia Consiliului cadrelor de partid și de stat în 1976 s-a revenit la criteriile de tip stalinist ceea ce a afectat grav aparatul politic și administrativ.

Învățământul de partid în toate laturile, formele și structurile sale s-a dorit a fi un sistem de „creștere” a cadrelor și de popularizare a ideologiei și a politicii partidului în rândul masei membrilor săi care, însă, a devenit treptat după 1956 un înlocuitor al învățământului de stat pentru cei fără studii, dar care aveau nevoie de capital cultural pentru reconversia acestuia în capital politic. În ciuda a ceea ce pretindea proiectul comunist (construirea societății fără clase), și ca o ironie a istoriei, învățământul de partid, alături de alte cauze specifice angrenajului extrem de complex al societății și al regimului comunist, a contribuit la perpetuarea inegalităților sociale. Pregătirea ideologică și politică era menită să întărească statutul partidului unic prin eliminarea oricăror atitudini nepartinice. În cazul în care era necesară eliminarea unor cadre asupra cărora planau anumite suspiciuni fidele, ele, și neîntemeiate, atunci aparatul de partid pregătea scenarii care vizau siguranța și stabilitatea statului, facilitând decizii administrative și politice iraționale, ca să nu mai amintim de temutele sentințe judecătorești comandate de la *centru*. Pentru îndeplinirea acestor deziderate, precum și pentru educarea în spiritul ideologiei marxist-leniniste a maselor muncitorești și a tineretului, era nevoie de activiști de partid devotați, bine pregătiți, capabili să pună în aplicare sarcinile elaborate la nivel central, sub atenta supraveghere a conducerii de partid și de stat. În spiritul tragi-comediei comunismului românesc se mai întâmpla, însă, nu de puține ori, ca *unii tovarășii* aleși să devină buni agitatori și organizatori la locurile lor de muncă, dar în același timp existau situații hilare în care tovarășii executau instrucțiunile în mod mecanic sau fără simț de răspundere, respectând doar formal *linia partidului*.

Asemenea altor forme de învățământ, au existat și în învățământul de partid elevi silitori sau elevi mediocri, cadre mai mult sau mai puțin pregătite, exigențe crescute dar și treceri cu vederea, lipsuri dar și realizări. Ceea ce caracterizează însă acest tip de învățământ era însăși funcția sa, dinamica rapidă a structurii sale organizatorice, complexitatea rețelei de școli și cursuri de partid și dublul caracter al conținutului său, o latură politico-ideologică și una pragmatică, accentul fiind pus pe prima latură.

